

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 245 (10230)

1976 чылдың октябрь 17, воскресенье

1925 чылда
түзүлгөсү

Өрттө
2 көп.

Бөгүн — Аш-чем үлөтпүрүнүң ажилдакчыларының хүнү

Тываның тараажылары 61.000 тонна тарааны күрүнеге саткан

АЛДАР БОЛГАШ МАКТАЛ

Ийи даңгыр орденниң совет Тываның ажилчы чоннары база бир күш-ажылчы улуг чедишкенин чедип алган. Төрзүн чуртта 61 муң тонна эки шынарлыг тарааны думажанын парти болгаш чазакка улуг өөрүшкү-биле рапорттаан.

Юбилейлиг онгу беш чылдың баштайгы чылын бистиң республиканың ажил-ишчилеринин черле багай зөөс нөргүзүлгөлерин доозуп турарын демдегээр черек. Колхозтар болгаш совхозтар күрүнеге дүк садарының чыл планын хуусаа бетинде ажыр күөсеткен. Чурттуң фабрикалары Тывадан 29.415 центнер дүктү алган. Ол дээрже чыл планындан 2.415 центнер хей болган. Күрүнеге эът болгаш сүт садарының талазы-биле эрткен тос айларның планнары (немелде онзада-биле) база-ла ажыр күөсеттингилзэн.

Ынчалзажон күрүнеге тараа садар хүлээлгениң ажыр күөсеттингенин республиканың бугу ажилчы чоннарының, партия, совет болгаш ажил-агый органның чүгө күш-ажылчы зөөс, а политиктиң чедишкени деп санаар алар. Казакстаның партия-ажыл-агый активиниң хуралының СЭКП ТН-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежнев: «ТАРАА БОЛГАШ АШ-ЧЕМНИН ӨСКЕ-ДАА ПРОДУКТУЛАРЫ БОЛ-ЗА, ЭШТЕР, КАНДЫГ-ДАА ЧУРТТУН БАЙ-ШЫДАЛДЫНЫН НӨЛ НӨРГҮЗҮҮ БОП КЕЛГЕН БОЛГАШ БОЛУП АРТАР-ДАА» деп онзадап айткан.

Онгу беш чылдың баштайгы чылының чаагай дүжүдүн чидирг чокка ажаап алыр, күрүнеге тараа садар планын хуусаа бетинде күөседир, үрезинге болгаш мал чеминге четчир санныг тарааны уруп алыр, күсүк чөп аңдарылгазының планын күөседир дээр колхоз, совхозтарның механизаторлары, шаң ажилдакчылары болгаш шефчилер күженишкенин ажилдаан.

Республиканың болгаш чер-черде партия, совет органның дүжүт ажаап алышының дүрген болгаш эки шынарлыг эрттирер дээр элзэн организастыг хемчеглерин ап турганы бо ажилда эки салдары чедирген. Дүжүт ажаалдазын организастыг доозарының республика болгаш районнар штабтарын тургусканы, бо талазы-биле партия обкомунуң шапчы он хонукту чарлааны ажаап алышының темпизин көсүзү-биле бедиккен.

Бо чылдың ажаалда ажилында база бир онзагай чүүл болза, бистиң элзэн хей ажил-агыйларыстың механизаторларының Кубаның болгаш Доннун тараажыларының ажаап алышының комплекстиг арга-биле чорударының мурнакчы аргаларын ажилгааны болур. Наа-Хемниң «Тиилелге», «Коммунизмче орук» колхозтарының, «Тиилелге» совхозун, Дуржулга станциязының болгаш он-даа эске ажил-агыйларның механизаторлары механизастаттыг транспорт-ажаап-алышын отрядтарына үстүп алгаш, тарааның немелдезин, бастырышкынын бедик темп-биле чорудуп келгенер. Бо хевирлиг дөңгөлөг аргалары менен соңгаар-даа неггедир ужурулг.

Дүжүт ажаалдазынга хоорай, суурларның ажил-ишчилери илпейкилг киришкен. Чүгө найысылал Кызылдан 22 муң 400 аңгы чолачы, механизатор, ажилчы болгаш ортумак база дээди өвредилге черлериниң сургууларды, студентилери мөдээниң ажил-ишчилеринге улуг дузаны көргүскен.

Дүжүт ажил-ишчилеринге эрес-шудуругузу көргүзүп турарлар. Наа-Хемде «Коммунизмче орук» колхозтун комбайнерлери ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутаты М. Ситников, Ф. Долганов, «Тиилелге» совхозта комбайнерлер О. Натпиг-вол, Н. Маады, Дуржулга станциясында А. Селигеев, Н. Паникратов болгаш он-даа өскерлер сөзөн нормазын ийи матап ажыр күөсеткилзэннер. «Тиилелге» совхозта Кызылда «Тыва суг тулуг» тресттен шефтеп барган бульдозерист И. Гривевич комбайн хүлээп алгаш, 1,5 муң гектар чери чериниң тараанын кестиргеш, совхозта ажаалдап турар бугу трактористерниң аразынга чарышка бирги черге үнгеш, С. Н. Тока аттыг шаңалдың лауреады болган. Бо хевирлиг чижектерин ам-даа хейлү чугаалап болур. Мурнакчыларга алдар болгаш мантал!

Надзениң механизаторларының мурнунда ам-даа улуг соругалар туруп турар. Күсүк чөп аңдарылгазының планын ажыр күөседир, эрткен тарааларны дүрген бастыраар, четчир санныг үрезини уруп, бугу савадыны ажаап алыр, нелир чакы хову ажилдарында бугу талаалыг белеткенир дээр он-даа эске соругаларны күөседиринче бугу күжүгүстү мөөңизер ужурулг бис.

СЭКП Төп Комитетинге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге

Тыва АССР-ниң көдээ ажил-агыйының ажилдакчылары СЭКП-ниң XXV съездинин шитпирлерин амыдыралга боттандыраар дээр Бүгү-эвилелдин социалистг чарыжыга киришпишкен, дүжүт ажаап алышының болгаш мал чемнери белеткээр чедишкенин доозуп, күрүнеге тараа садар талазы-биле боттарының социалистг хүлээлгенин чедишкенин күөсеткен. Төрзүн чурттуң шыгжамырынга 61 муң тонна тарааны ургаш, ол дээрже садар деп доктааткан тараанын нити хемчээлинден 11 муң тонна хей-дүр. Дужааган тарааның 90 хире хуузу бооп турар аш-чеминиң кол культуразы — кызыл-тасты садарының планы база күөсеттинген. Келир чылдың дүжүдүнге үрезинерин уруп белеткээр, мал ажилында хергелээр бөдүүн болгаш чулуктуг чемнерин четчири-биле белеткээр.

Республиканың колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге дүк садар талазы-биле 1976 чылдың социалистг хүлээлгенин хуусаадан эрте күөсеткен. Дүк садарының нити хемчээлиниң планы 108,9 хуу күөсеттинген, ону пландан ажыр 240 тоннаны саткан. Эът болгаш сүт бүдүреринин база оларны кү-

рүнеге садарының тос айларда планы база күөсеттинген.

СЭКП ТК-ның болгаш Совет чазактын соксаал чок сагыш салышының хары кылдыр Совет Тываның ажилчы чоннары социалистг чарышты улам-на калбартышкан, боттарының бугу күжүн, кызымаккай ажил-ишин СЭКП-ниң XXV съездинин шитпирлерин, онгу беш чылдың планын амыдыралга боттандыраарыңче угландыраар дээр СЭКП Төп Комитетинге болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге, СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Леонид Ильич Брежневтин бодунга СЭКП обкому, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели бүзүредип тур. Көдзениң ажилчы чоннары чоокку хүнерде күсүк хову ажилдарының бугу хевирлерин, мал кыштаглаашкыныга белеткелди бүрүнү-биле дооскаш, күрүнеге эът болгаш сүт садар талазы-биле чыл хүлээлгелерин күөседиринин бугу хемчеглерин алыр, онгу беш чылдың ийиги чылының планнарын чедишкенин күөседиринге быжыг үнденини салыр.

СЭКП ТЫВА
ОБКОМУ

ТЫВА АССР-НИН
МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

СӨӨЛГҮ ГЕКТАРЛАР

«Көк-Тей» совхозтун тараа шөлу Наа-Хем хөмүр-даш разрезиниң барык чанындан эгелээр. Бир кезек черде чүд-даа чок. Машина-техника-даа көзүлбөс, чокта чаа-ла анаа хайныч турган кижилерин барааны бези чок. Ам ээр-ээрзэн. Илдег-даа болза, бо шымын чорук ында тур. Дүжүт ажаалдазы маага чаа доозулган, амгы үеде анаа турган кижилер өскээр, козасынче «көжө» берген. Орунда чүгө дилиндертер, истер арткан.

Совхозтун №1 хову тур-лаа. Мында «база кижилер» эвээр. Ам чаа эрткен шөлү-вус — ол бригаданың деви-кери. Ук бригада дүжүт ажаалдазын доозупкан. Кижикүжү, техника-даа шүнтү №2 бригадала дуздажык турар. Чаржым турар козасынга ау-алаажыры дег эки чүө кайла боор. Тараажыларын ол чы-чыл кым мактавазыл, анаа кым чоргаарлаанмыз!

Ийиги бригаданың тур-лаачы чокшунуш ора, шала немдик шөлдө чыскалышкан хай комбайны көрүп кагды-мыс. Союз гектарлар! Союз күженишкенин! Оларын эң бажында №5 ком-байн. Башкарыкчызы — мур-накчы механизатор Иван Ти-мофеевич Шалагин. Он-биле менделейип, ажил-хөзөниң дугайында каш сөс солүштү-вус (чурукта).

— Ийиги байдалымыс эки. Кижилерин сатып-сөткүм омак. Илдег болбас арга чок; онгу беш чылдың баштайгы

чылының дүжүдүнү ажаал-дазы доозуп тур. Мен бодум хуумда бо сезонда 500 гектар черин тараанын кестиргеш, 350 тоннаны бастыраар дээр хүлээлгени кижикүжү мен. Сөг-лөз сөзүмү ээлээш, ам план-дан ажыр ажилдап турарым бо. Хүнде 12 гектар черин тараанын дөрт кестирер пла-нымын 18—25 гектар чеди-риш келдим.

Иван Тимофеевич ол сөстөр-ни чугаалааш, далажы берди. — Агаар-бойдустуң байдалы эки-дир. Ол үнелгит мину-таны черде чидирбей, бугу тарааны кезип ап, күрүне шыгжамырыңче уруп болгай — дээр, комбайнче бастыпты. Чер-биле бугу ажилын, амы-дыралын холбаан үндөзүн та-раажы кижиниң үнелгит сөстөр-ни улуг сеткил ханымын-кып-биле хүлээп алдымыс.

№17 комбайнның башка-рыкчызы Иван Бажимирович Паруц бисте улуг кылаш-тап ора-ла, ол хүнүгү планын онзадазын күөсеттинген улуг өөрүшкү-биле чугаалады:

— 12 гектар черин бөгүн кестирдими, ам-даа дүш-тур. Көжөгө чедир база ол хире чери шыдаар боор бис — ди-ди.

— «Бис» деп кымнарыл ол? — деп айттырдымыс.

— Мээң биле комбайн-дыр ийин. Бо сезон доозугу же эл-тиг эдержиш келди. «СЭД-5»-ти эки эдизерге, ол дег идеегиди эш чок бөдүр ийин, хүн бүрү, шак бүрү ону

доктаамал хынап, үзөп, чаап, кошкай берген ээригдерин дыңадып ап чоругга, черде тура дүшпөс-тир.

№2 бригаданың агроному Доровских болгаш бригадир С. Санников олар-биле дегем шөлдү дургаар кылаштажып, чаагай дүжүтүң совхоз гек-

тарларын көрүп чораш, да-разында чүүлү билип алды-мыс.

Комбайннар чергелешкен бо шөлдү №5 шөл деп адаар. Мында ам чүс гектар кылаш-тас арткан. Бо чээрби ажыг комбайн ол совхоз гектарын (Уланчызы 2-ги арында).

МАСТЕРЛЕР

Кызылдың хлеб заводу он-гу беш чылдың баштайгы чылының планын даалгазын чедишкенин күөседир турар. Оң колхозтун бо чыл-дың үлүкү кварталында мур-накчы бүдүрүгелерин доозуп-руунга кирип, бүдүрүгө өау-дезиниң темпизин 105,3 хуу бедиктен болгаш нити про-дукция бүдүреринин планын 107,4 хуу күөсеткен. Эрткен тос айларын түңнелдерин баураар алдыга, хлеб заводу база-ла чедишкенин ажил-даан: нити продукция бүдү-реринин болгаш сайгарылта-ның-даа көргүзүгөри эки бооп турар. Заводтун мыг чедишкенин бүдүрүгөде калбарган социалистг ча-рыштын ачыы-биле чедип ал-дыган. Чектер, тус-тус кижилер аразында социалистг ча-рышты организастаан, он түңнелдерин доктааткан ху-сааларында үлүкү, мурнак-чыларын шапал-мактап турар. Чектерден хлеб, кондир-тер болгаш хлеб-булга кызыг-дарынын пектери эң дээр көргүзүп чедип ап турар.

Ылангыт хлеб-булга кызыг-дарынын дегти тос айларын түңнелди баураар бирги черге үнгөш. Ээлчег салында-ла ол чөп бир ажыг тонна аны-бү-рү кызыгдары — тортарын, лотрушкелерин, сдобаларын болгаш өске-даа амдангыт чаагай чемни кылып үндүрүп турар. А план — 900 килограмм болгай.

Чектер чедишкенин ажилдаарында он хоочунна-ры М. Бахова, Ш. Күжүгет, З. Черкашова дөң кылаш, өске-даа мурнакчылар улуг үлүкү кияри, социалистг ча-рыштын мурнуку озурунда чоруп турар. Эң ылангыт Кы-зыл хоорай Советиниң депута-ды О. Күжүгет бо хүнерде 1977 чылдың үлүкү ажил-даан турар. Ол — анык ажил-чыларын дагдымчызы, идепкейлиг хей-нитчи бол-гаш күш-ажылдыг мергеш-тиг органдары. Оң арга-дуржууга он-өөрү канкан-даа өөренип ап, ажаалап бо-аураар. Мергештиг мастер ол бүдүрүгө черинге комму-нистг күш-ажылдыг шапал-чызы дөң хуңдагыт аты баш-тай чедип алыштырып бер-э-э. О. Күжүгет хей улаа ху-дүлөт биктерип, мурнакчы-ларын көрөк демдегери-биле шапалаткан. Оң соругалы беш чыл даалгазын дөрт бу-дун чартык чылда күөседир бооп турар.

ЧУРУКТА: О. Күжүгет бо-дунуң эштери З. Черкашова, М. Бахова олар-биле кады тур. Олар Аш-чем үлөтпүрүнүң ажилдакчыларының хүнү чедишкенин утканнига чорутуу турарлар.

А. ЗАПЕВТИН фотозу.

Кышка белеткел

ЧАҢГЫС ДЕМНИГ ШЕФЧИЛЕР

«Демниг сааскан төвө тудуң чир» деп чонун үлөтөр до-маа көчүтүш. Демниге күшүтү.

Бистиң «Сүт-Хө» совхоз-тун бугу албан организа-цияларын ийитиниң ма-лынга быжыг чөм-суурун тургузарында, тараа ажаап алышының боттарының демни, күжүн кияриштырип турар. Аңгы-аңгы организа-циялар, агиткватиралар, школар организастыг шеф-чешкилерин ула-дараа чо-рудуп, ситен белеткениге, та-раа кургадырында, карто-фель ажаалдажы, саваң бөлөргө идепкейлиг кир-жиш келген. Оң чижээге, бо эрткен дүшпүрүнүң хуңде МТМ-ниң сасарылары, совхоз тө-вүнүң контора ажилчылары болгаш тудушчулар 16 тонна саваңны бөдүп сарааткан, до-гандыр быжыг каяжам тут-каш совхозтун Киров салби-рынга хүлээткен. Шефчилер-ден чыраа каяа артып ту-дарында хоочун тудушчу Ма-ичи Ооржак, саваң бөдүр чү-дүреринге Монго Куулар, са-рааттарында Экер-оол Куу-

лар, Чудум Монгуш болган өскөлериниң идепкейлиг, шапалык ажилдааны дем-дегелзэн.

Б. САТ.

Ол-ла совхозтун Кызыл-Тайга салбырында машина-трактор гаранын ийитиниң күжү-биле туткандан бөр 3 чыл чедип турар. Ол үнелгит дүргүзүлдө үк таражы орта чымтаваанындан соок, ону чогуур деңгээлде чедир чы-тырар, октябрь — кышка белет-келдин, чымтаваанын таарымчалыг үзөп болгай.

Эрткен ийи улуг-хүнерде гараж сентелгенине гараж-тын одакчымы, таңчымы Ичин Монгуштуң болган сал-бырыны ажил-агый эргеле-ччи Нору-Бауу Оларын удуруталазы-биле шеф ор-ганизастаан. Ак-Тал сүт-бараан ферманың ажилчылары, механизаторлары, суурун чурттакчылары нити-биле 50 ажыг киян шефке идеп-кейлиг ажилдап, гаражты кышка ык белеткенир.

О. КУУЛАР.

«Союз-23» корабльдиң ужудуушкуну үргүлчүлөвишаан

УЖУДУУШКУН БАШКА-РАП ТӨП. (СЭТА). Космона-втылар Валентин Зудовтун бол-гаш Валерий Рождественский-ниң космостун «Союз-23» ко-раблениң бортунга ужу-дуушкунуң ийиги ажил хү-дү октябрың 16-да Москва-ны-биле 3 шак турда дооз-дуган.

Ужудуушкунуң ийиги хү-нүнүң программаны баураар космонавтылар Зудов болгаш Рождественский планнатын-ган ажилдарын чоруткан. Октябрың 15-те 21 шак 58

минута турда, «Союз-23» ко-раблдиң «Салют-5» станция-биле автоматтыг чокуула-жырының режаминге киярген турган. Чокшудаштарыны башкараар системаның ажилы-ның таарымча чок болганын-дан корабльдиң «Салют-5» станция-биле тудуштурубаан.

Экинаж ужудуушкуну дооз-ду, Черке эң келеринге белеткени турар.

Орбитаңың «Салют-5» эртем станциязын ужудуушкуну ав-томаттыг режим-биле үргү-чүзөп турар.

УНЕЛИГ БАЙЛАК

Тараа — кижини амыр-рамында эң-не чууга түөс. Ол бара, чүгө толуга доога энес, харын эгин бедик, күштүг болгон чоргоар бис. Ындыг үнелит байлакты бүдүрүр аас-кежиктиг болганга өөрүсөс аргам чок.

61.000 тонна! Тыва черини ол хире кечини күрүне шыгжамырыга кирген. Ол дээр, механизаторларын, шаң ажалдагыларын, чалаачыларын, ажал-агыл ууртукчуларын, түскү ортеминдерин демин ижини түнелит-лир. Ол дээр, чер-черде партия организацияларын, орусиястыг болгон мааса-политиктиг ажалын ачымз-лир. Шынап-ла, хоорай, суурларын, чуртакчылар-даа, аюу, шөлдөрүн ишчилер-даа бо чылы, онгу беш чыл-

дын баштайгы чылыда, хоомай энес ажалдаан бис.

Совет Тыванын күрүнеге тараа сазар талазы-биле социалистиг хулаагезин күүседиринге Коммунистиг партиянын болгон Совет чакат-тын сугаттыг черлерин база чечинчилерини долу ажалдагыларын, хараууну яны-бүрү урелишкенинде камгалаарын, урелин ажал-ла болгон агротехниканы ажалдагыларын дугайында болгон эске-даа докталаарын күүсөдизини улуз ролу-дуга болгон чуугаа. Чер ажал-ла хожулар талазы-биле элден ажалдагыларын кылдыган моон илден. Ол дугайында чылдын дүжүгү-даа бадыйтап турар.

Республиканын тарааы нургулайында ажалдагытган.

Каз-Хем, Кызыл, Чөөн-Хемчик болгон эске-даа районнар ба-гай энес дүжүгүг ажал алган. Мурнуку зонада турар Эрзин беин бир гектар таралга шө-дүгө ошааштыр 9,4 центнер тарааны өсүргөн болгон рес-публиканын социалистиг ху-лаагезини күүсөдизинге биче энес улуз кирген. Чер ажал-ла чогур кичээлгеини са-лыр бола, кайып-лаа дү-жүгүг ап болурунун херечин ол.

СЭКП Топ Комитетинин Чин-гине секретары эш. И. И. Бре-жневтин Казахстанын пар-тия-ажыл-агыл активини ху-раалында чуугаа, кубаныч-ларын кийгириг болгон чуртун сурагыг тараа-жы-ларын чатаагы Тыванын чер ажалдагыларын күш-ажыл-чы көдүрүшкүчө хей-аы-

кирген. Оон уламдын чам-дык колхозтар, совхозтар тур-дук районнар беин күрүнеге тараа сазар талазы-биле не-мелде хулаагезини алган чечинчилерин ажалдаан. Оларын аразында бистин ра-йон болгон мээ колхозуу база бар.

Каз-Хем район онгу беш чылдын баштайгы чылында 35 муң гектар ажал черге тараа култураларын тараан. Та-рылган чогур хулаагында бедик агротехниктиг чорутка-нын болгон чатыг ажал-даны экижикенинни түнелит-лине оон багай энес дүжүгү алдыган: бир гектарга ошааш-тыр 11 центнер! Таралга бе-деткек база организастыг эр-кея. Техника-даа шынарыг септеттинген, урелин-даа ча-жар шынарыга чедир ары-

латтыган. Урелин-даа чам-дуу-ла сорттуг болгон район-чуттуган болгон дүжүгү өс-түрениге улуз ролу ой-наан.

Бистин районга эң-не хей дүжүгүг «Тилелге» колхоз алган: гектардан-на 15,6 центнер! Күрүнеге тараа са-лар талазы-биле бедиктег со-циалистиг хулаагезин ажал күүсөдизини СЭКП Тыва об-комунга, Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүдизинге баш-тай-рапорттаан ажал-агыл-ларын бирээи ол. Оон ылай-мээ колхозуу — «Коммунизм-че орук» база гектардан-на 11 центнер дүжүгүг алган. Ону ажал даш дүң-хүн дивейн ажалдамыс. Мен 795 тонна тараа бастырдым. Ынчанга социалистиг чарыштын бирги черин элелдим. Онгу беш чыл-

ды мичаар элелдини менээ өс-түрүгүг. Ол чечинчилерини моон сонгаар-даа улам-на бы-дылгалар, беш чылда плааныг оналдамын хулаагезинде күүсөдиз сорулган салган ажалдап тур мен.

Онгу беш чылдын дүжүгү-нүг ажалдамы төнгөн. Ын-чалаа-даа тараа-жыларын ижи соксам кымас. Ам комбай-нынны арылап, дүрүм бау-гаар тургузуп каат, «Киро-вский»-биле күсүк чер анды-рып киринтер мен. Оон соон-да едек сөөртүр, техника сеп-тээр... ажал хей.

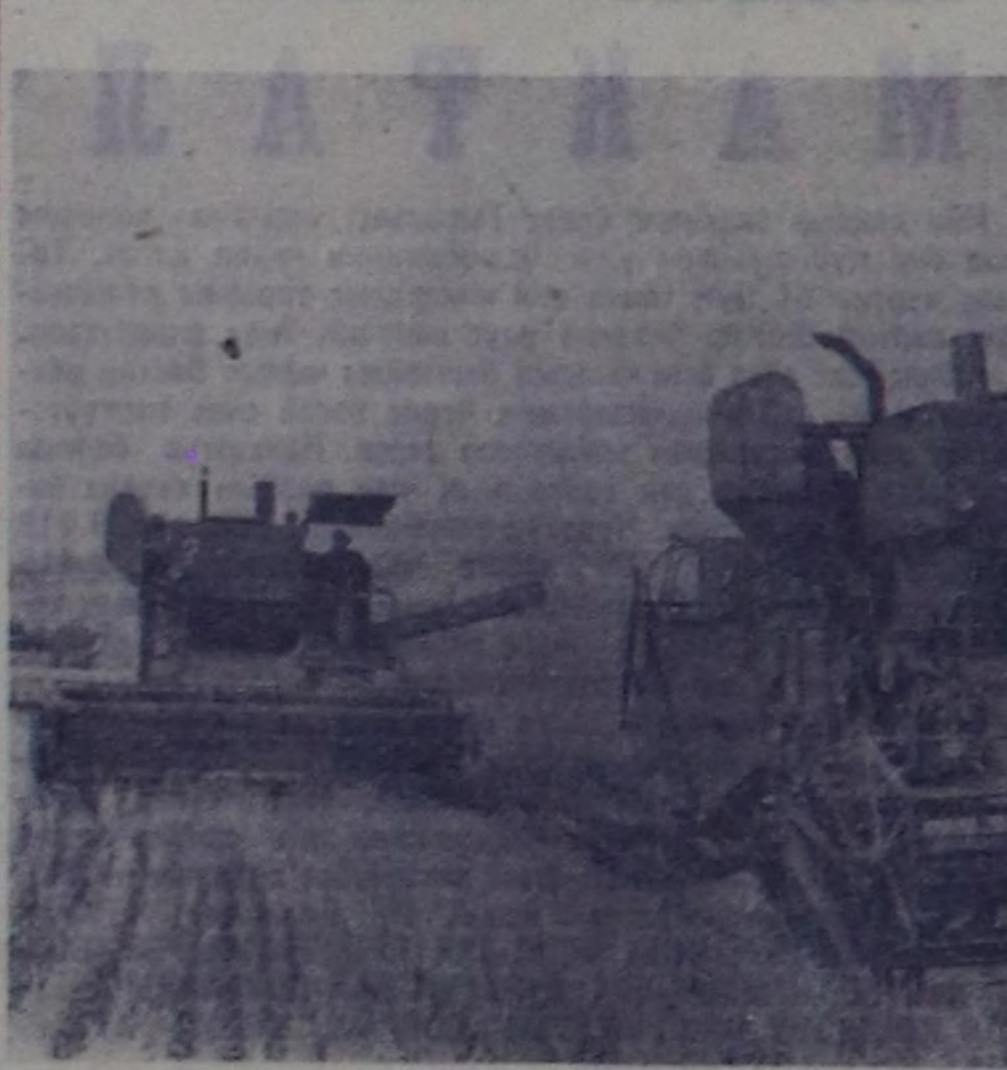
М. СИТНИКОВ,
комбайнер, ССРЭ-ниң Дө-дл Советиниң депутат.

1976 чылдың

тараазы

Дүжүттүң ажаалдазы

Шаңда бачымыш

Тарааны — күрүнеге

(Төңүзү. Эгези 1-ги арында).

ажаап, шалыпчы ажалдап ту-рары бо. База бир дүжүгүг а-жал комбайнер Петр Петрович Шарк — комбайнчыдан биче хоун чымы, хожугу эрчи.

Бригаданын төвү. Мында долу, плакаттар дүжүгүг ажалдагыларын эгезинде дег чаа хейер. Кызыл туктар улам кинескен. Көгүзүгүг са-мыраанда чургайлар сөөдүгүг түнелит айткан. Ам ону сөөдүгүг катал чаартып ар-ган.

Бригаданын дөвискөөри арыг-сиги. Столованын улуз, дегем. Тараа-жыларын че-мениринге ону таарымчалыг кылдыр дери кылган. Ак-ах калат кеткен поварлар амдан-ныг чечин белеккен, чай чок чоруп турду.

Столованын бежа кызыл-буурун. Ынча сөзүнаар, жур-налар, шылар, даалы, билалар... Убегинин ажал-лаар өрөөлү аны. Сөөдүгүг ге-ктарларын түнелдери... Шү-тү механизаторларын көргү-зүгү дегере мында. Моон хамык сан-түн үнөр, муракчылар илээр.

Бригада төвүндө үрелген комбайн азы трактор көзү-бес. Шүтү техниканын ажалдаа бурун хаара түт-түнганын бир херечин бо. Септегеге чатыг комбайн турган болду. Ол беин ажал-лап үсө берген. Сөөдүгүг ге-ктарын тарааын ажалар даш киреки.

Шаңга баар даш селген орууус-биле дедир элтиген. Дегем шөлдө комбайннар ам-даа шуушпушаан. Эң бажы-ла И. Шалагинин № 5 ком-

СӨӨЛГҮ ГЕКТАРЛАР

байм чор. Дүжүгүг ажал ме-ханизатор он ажал чыл иш-тинде тараа кестирин, өөрү баштап келген. Онгу беш чыл-дын баштайгы чымын дү-жүгүг ажалдап, оон хей-аыг ажалдап турары бо. Иван Тимофеевич Казастан-нын партия-ажыл-агыл акти-вини хураалында СЭКП ТЫ-нын Чингине секретары эш. И. И. Брежневтин чуугаа-бы-ле танышкан, база кубаныч-ларын үлгерин эдерин ажалдагыларын бригаданын та-раа-жыларын кийгириг, кол-лективке болууну хуу үлге-рин көрсөткен. Оон дугайында агроном П. Дюровский чор-гаарал-биле чуугаап чорду.

Ийн бригаданын тараа арылгалар шалы. Оон эртелек-чи Александр Тырышкан

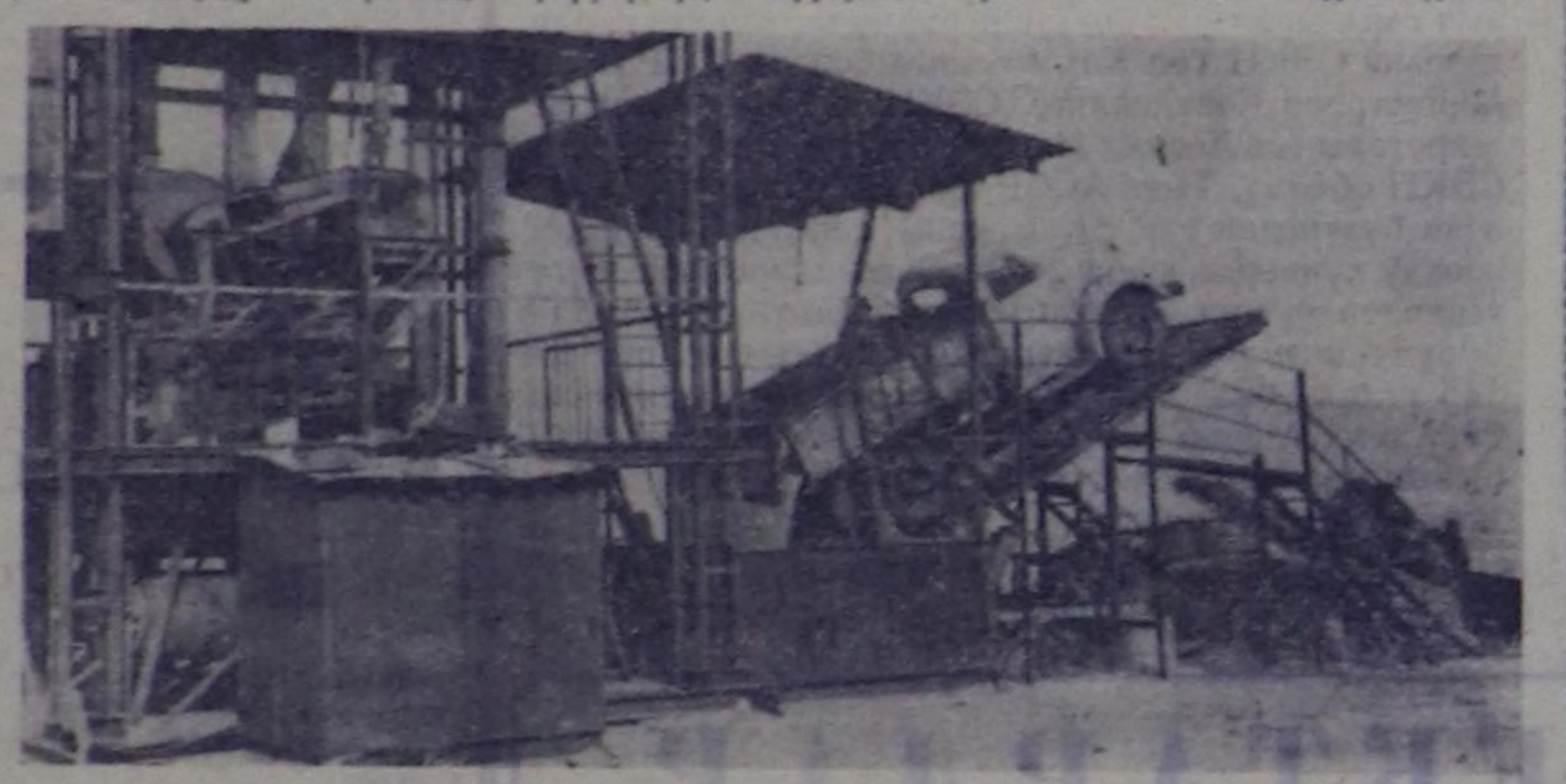
инини байлаады таныштырды. Ында тараа чүдүр болгон тараа арылгалар машиннар. Олар бүтүгү бичи-даа каа тура дүшөй ажалдап кел-ген. Анда селар-экинчи Ба-сий Данисович кирген улуз улуз. Оон бедик мерге-жикенин ачымз хей-аыг тоона тараа дүң-хүн чок арылгаларын, күрүне шы-жамырыг кирген.

— Тараа ам-даа хей келир. Ону бедик шынарыг арылап, бичи-даа саадашкын чокка чүдүрү чорудары — бичи-ни хулаагезин бөдүй. Ону бө-гүгө чедир көчүгүг эки күү-седип кезденис. Онгу беш чылдын баштайгы чымын дүжүгүг ажалдагыларын күрүне шынарыг кирген улуз улуз хуу-аа чор-

гаарларын бис — деп, эртелек-чи А. Тырышкан чуугаалам.

Дедир эш чымы олура, совхоз директору А. Ломан-тин «Бистин ажал-агылымыс мурнуку чылдарда тарааны күрүнеге дүжүгүг ажал, күш ажалыгча база хаара түт-түгүг турган. «Көк-Тей» рес-публикада күш ажалдыг кара чатыг совхоз. Тараа дүжүгүг план сөөдүгүг беже көр-дүжүгүг. Ындыг-даа болза, совхозтун ажалдагыларын үн-дизин тараа-жыларын болгон оон чаагы херезин чарын шыдаас-тыр, оларын черге ынаан, анда бердингеини хоу тургаларыга барган көр-сизер даш сөстөрүн катал-катал сактып чорду.

Д. ЧЫДЫМ.

СТУДЕНТИЛЕРНИҢ ДУЗАЗЫ

Бызылда күрүнеин педого-гика институтунун студенти-лери онгу беш чылдын баш-тайгы чымын дүжүгүг ажал алырыга улуз улуз-хууун кирип, республика-нын колхоз, совхоз-тарында боттарынын ду-лааны көргүсөккөн. Оларын чамымын Кызыл районун «Тилелге», «Шамбалыг», «Кара-Хаак», «Суклак» со-вхозтарга болгон эске-даа ажал-агыларга ажалдааннар.

Институттун филология фа-культетинин үшкү курууунун бирги бөлүгүнүн студентилери

бо кууа «Суклак» совхозтун хоу-шөлдөрүн ажалдап, дү-жүгүг ажалдагыларын эгезинде 200 тонна ситениг болгон са-ланын бөлүп, сараттааннар. Оон ангыла олар 145 тонна минералдыг чечинчилерини хоуларга сөөртүп төккен-нер.

Факультеттин уруглары та-раа арылгаларына кириш-кен. Олар 1200 тонна тарааны арылап, нитизи-биле 1500 хире тоноаны күрүне шы-жамырыг чүдүрү чорударын-га дулаашканнар.

Ук институттун чамдык сту-дентилери Кызылда сайгарыга баазаага база ажалдааннар. Олар 6000 тонна тарааны сай-гарыга кирин, боттары-нын биче энес улуз киргенин «Тилелге», «Кара-Хаак» совхозтарга ажалдаан оолдар болгон кыстар база эки көргүзүгүг чедип алганнар.

Г. ЛЕХЕР.

Кызылда Күрүнеин педого-гика институтунда ВЛКСМ комитетиниң се-кретары.

ЧОРГААРЛАНЫР МЕН

Тараа — чуртун алдын байлаа. Ону та-рып өсүрениге, ажаап алырыга хей күш иреттенир. Тыванын көзө ажал-агы-нын ишчилери онгу беш чылдын баштайгы чымында багай энес дүжүгүг өсүрүп, кү-рүнеге тараа сазар талазы-биле хулаагезин чечинчилерин күүсөткен. Ол хамыктыг мурнука Каз-Хем, Кызыл, Танды, Чөөн-Хемчик, Улуз-Хем, Барыны-Хемчик, Эрзин районнары ажал-агыл-чыларын эрес-пуд-дугу күш-ажылдын ачымзда чедип ал-дыган.

Бедик дүжүгүг даш кызымак ишке чүг-лөдөнүн энес, а хоорайларын үлөтүр-бүдүрүгезини ишчилери база иденкейлиг киришкен.

Республиканын автотранспорт бүдүрү-гелерини чалаачылар онгу беш чылдын

баштайгы чымын дүжүгүг ажаап алы-рыга иденкейлиг киришкен. Ажалдап ту-рары № 1 АТБ-ниң чалаачылары-биле Каз-Хем районун «Тилелге» колхозунун хоу-шөлдөрүн тараа сөөртүп турдум. Чонун байлаан күрүне шыжамырыгча ЗИЛ-130-биле (хожугу) дажылаштым.

«Тилелге» колхозтун ажал-агыл-чылар гектар бүрүзүндө 15,6 центнер тарааны ажаап ап, күрүнеге 1950 тонна тараа са-лар планын 5313 тонна күүсөткен.

«Тилелге-жылдыг» бо күш-ажылчы чечинчилерини чалаачы эске-даа эш-өр-түм-биле кады төсөтүгүг улузуну кияргени-мге чоргаарларын мен.

З. ШОМА.

№ 1 АТБ-ниң чалаачысы.

ТАЛАНТЫЛЫГ ТАРААЖЫ

Дайыр. Бо тывыдыкмыг атыг чер — Улуз-Хем районга «Улуз-Хал» совхозтун дөвискөөринде. Ында ук ажал-агылын 700 ажал гектар шөлүгө чаагай тараа чокка чедир чалгып чыган. Анда чорби ажал комбайн дүң-хүн чок ажалдап, онгу беш чылдын дүжүгүг чидирг чок ажаап алыр даш, күженишкенин ажал-дап турган.

Механизаторларын аразында калбарган социалистиг чарыштын түнелин үндүргөн бүдүрүгө хураалы. Чымыганнар комбайнер Тумат Кара-оолдун азын хей улаа адап, анда тилекчилерин бирээи болган даш ижи байырыг чедирин, моон сон-гаар-даа чечинчилеринг бөлүрүн кү-зөөс...

Тумат Кара-оол ол дораан ховуке үнөр даш, тракторунга келген. Техника ажал-даарында бедик. Ол Сөөкөчө айтканытар. Онгу беш чылдын тарааын ажалдап дөс-каа. Плааныг оналда алдарым-биле ажал күүсөткениг. 192 тонна тарааны бастырар даш планын ийи чүе тонна ора-чок ажалган. «Сибиряк»-биле байырлаш-кан, ол ам «Беларусь» мунган, чатыг чымыг ситениг көзө даш айтканыр ол.

Улаас кыл. Малга четир саныг чөл дерек. Тумат Хууракановичиниң анда

олурап чамы чок. Ол бөдүнүг трактору-биле ам кышты өтүр ажалдап. Ам база бир чылдын төвүг бар чыдыр бо. Илет, улаас кыл. Онгу беш чылдын ийги чыл-даа үнүг дээр. Техника-биле эдерин-кеинден бээр ам 16 чыл бөөгү турары ол. Уе-даа билдиртпес чүе-дир ийин, ыла-гыг механизатор кижиге. Чакы, күсүк ажалдар даш чоруп турда-ла, хүнер эс-кертимес.

Ажаалданың маадырлары

Тумат Кара-оол Сөөкөчө даш чок бар чылда, хейгү бөдөл чорган. Оон тра-кторунун соонда Виктор Доспаң чортуп ор-ган. Викторну Тумат Хуураканович бо-лууга дагынын алган. Оон бээр хей-даа үе өртпөз, анымак оол дүжүгүг ажал ме-ханизатор апарган. Ол хүнде 16 га черин тарааын ажаар улузун 17—18 га чед-рин турган кымга өөрүнчүг элелди?

Оон улаштыр Кара-оол бөдүнүг дагы-ныкчым Седик Анай-оолду сактып кел-ген. Он алды чыл бурунлар Кызылдын профтехучилищенин дооскан, ол төрөөн совхозта ажалдап келдире, Анай-оол хөд түдүн мендип, хей-аыг кирип, уткуп хүлөп алган. Тумат Хуураканович база-ла дүжүгүг ажал механизаторунун үлгерин эдерин чораш, техниканы көч-түг эки шигээдин ап, муракчы болганы-даа ол.

Эрткен-барган ортун сактып, амыдырал-ды эргий бөдөл чоруй, Кара-оол трактору-нун даажы-биле чаралаштыр сымтырган: Кызыл-Танды, Бажы-Колдуу Комбайнери акци боор мен. Көчүгүг эрес саныг кыстың Халга сугар билээ боор мен.

Бо кожамыкты ол та чеже катал ыр-лаан! «Улуз-Халын» хоу-шөлдөрүн-даа, көзө клуунга-даа, Шаган-Арытын Култура бажымында-даа, Кызылда, Ново-сибирскте... Оон түрүк, бистин улуз Төрөөн чуртүвүгүн наймылаа Москва беин ону хей-хей көрүкчүлөр дынаан, тыва чонун база бир уран талантын магадаан. Оон чурту 1966 чылда «Ого-йек» журнага парлаттыган, бөдүнү тыва кижиниң бедик мергежидиг механизатор болганын мун-мун номчуучуларын мур-нуга ол балыткан. Оон киришкени ра-йонун сымт ажалдап республикага 1975 чылда бирги, а бо чымын — үшкү-черин элелди.

Ч. ДАНГЫТ.

УРЕЗИННИҢ ШЫНАРЫ ДЭЭШ

Бистин «Алдан-Маадыр» совхозтун Бора-Тайга салбырынын тараа-жыларын дүжүгүг ажаап алыш-кынын дооскан. Нитизи-биле 1000 га ажал черини гектар санын-даа 10,5 центнер дүжүгүг алган. Ам кол чүе ажаап алган тарааны чогур шынарыга чедир арылап, келир чылдын тарыл-газынга четчир урезини уруп алыры.

Бо хүннерде шаңда тараа арылашкыны ургүлчүлөвишкан. Ында үш кижин тараа ары-лаар машинада ажалдап турар бис. Шаңда нити-зи-биле 750 тонна тараа дүжүгүгүг. Оон 240 тонназы урезинге хереглээр арбай, кызыл-тас, сула болуп турар. Баштай 100 тонна кызыл-тас арылашкыныг кирген бис. Ону октябрь байырларынын бетинде доосар сорулга салдыган.

Шаңда кады ажалдап турар эштерим Нуулар Бавуу, Александра Монгуш олар-биле кады хүнде 8 тонна тараа арылаар улуу-бүлө 10—12 тон-на чедип тур бис. Кол-ла чүе — ажалды эки шынарыг чорудары.

Ч. САРЫГЛАР,
тараа арылаачысы.

Чөөн-Хемчин район.

Ш ы н

